

"האם חזבאללה לא עוצר באדום?" המשבר בלבנון והשלכותיו על ישראל

דני ברקוביץ'

המבוי הסתום במשבר בלבנון מציב סימן שאלה באשר לאפשרות כינונו של "סדר חדש" במדינה. יעדי המערכה, שאסר חזבאללה בעידוד סוריה ואיראן, להפלת ממשלת סניורה, הם רב־ממדיים – זו מערכה על מעמד העדה השיעית בלבנון; על מעמד חזבאללה כארגון חמוש; על זהות לבנון, ונדבך חשוב במערכה על אופי האזור. גם אם הצדדים יגיעו לפשרה שתמנע הידרדרות, הרי שאין זה סוף פסוק מבחינת חזבאללה וחתירתו הבלתי מתפשרת להכרעה לגבי כל אחת מהמערכות הללו אינה מבשרת טובות לישראל, לארה"ב, ליציבות האזורית ובוודאי – לעתיד לבנון.

מה חזבאללה רוצה?

מאז פרוץ המשבר בלבנון עם התפטרות השרים השיעים ממשלתו של סניורה (11 נובמבר 2006) עטף חזבאללה את דרישתו לממשלת אחדות ולהשפעה פוליטית בטיעונים לגיטימיים לכאורה של צורך בייצוג הולם לקבוצות מקופחות (בעיקר השיעים), תוך ביקורת גוברת על תפקוד הממשלה ועל זיקתה לארצות הברית. עם זאת, בכירי הארגון לא הסתירו גם את העובדה כי מדובר בעצם במאבק על קיומה של "ההתנגדות" וכי אחת המוטיבציות המרכזיות של המהלך – סיכול כל ניסיון מצד ממשלת סניורה (או כל ממשלה אחרת) לפעול לפירוק חזבאללה מנשקו.¹

ואכן, אם חזבאללה נקט מהלך כה מרחיק לכת המותח את גבולות הדמוקרטיה העדתית הלבנונית אל סף מלחמת אזרחים, כנראה שתחושת האיום היא משמעותית. לא שנפל דבר מאז סיום המלחמה – הפסקת האש לאורך הקו הכחול, רב הזמן, נשמרת;²

כללי המשחק השבריריים בין חזבאללה לצבא לבנון ויוניפי"ל בדרך כלל לא מופרים; חזבאללה מחדש את תשתיתו הצבאית בחסות פרויקטי השיקום של כפרי השיעים בדרום; והברחות הנשק מסוריה נמשכות תחת אפס של אלפי חיילים לבנונים הפרוסים לאורך הגבול הסורי-לבנוני.

ובכל זאת, חזבאללה הבין (עוד טרם המלחמה) שבמציאות הנוכחית הוא ניצב בפני קואליציה מבית, הנתמכת מבחוץ, המעוניינת בפירוקו מנשקו. המלחמה והחלטה 1701 רק המחישו לחזבאללה – ואולי זה אחד הלקחים החשובים שהארגון הפיק מאירועים אלה – את הצורך באחיזה פוליטית איתנה ובאבטחת העורף הפוליטי לקראת סבב העימות הבא. בעקבות מבצע "ענבי זעם" (1996) הגיע הארגון למסקנה כי נקודת התורפה שלו היא אורך נשימה אופרטיבי שיאפשר לו מערכה ממושכת מול ישראל. את הליקוי הזה הוא תיקן. מקץ עשר שנים, במלחמה האחרונה, נקודת התורפה העיקרית

דני ברקוביץ' חבר בצוות המחקר של המכון למחקרי ביטחון לאומי.

מרחק מחזבאללה. אלא שהממשלה הלבנונית, שתהיה עסוקה בהשרדותה הפוליטית, תתקשה לרסן ניסיונות של חזבאללה להגדיר "כללי משחק" לחידוש החיכוך עם ישראל. עד כה הארגון הקפיד להימנע מפיגועים בשל עניינו לשקם את תשתיותיו הצבאיות, אך נראה כי כבר עתה הוא בוחן את "חוס המים" לאורך הגבול לקראת אפשרות חזרתו "למשחק".⁵

• לגיטימציה זוחלת של חזבאללה מבית

ומחוץ – התבססותו של חזבאללה כגורם כח מרכזי במערכת הפוליטית הלבנונית עלולה להביא קבוצות פוליטיות/עדתיות בלבנון לחבור "לצד החזק" בדומה לאופן שבו המנהיג הנוצרי, מישל עוון, כרת ברית עם חזבאללה, דבר שסייע לארגון לטשטש את הגוון העדתי-שיעי של האופוזיציה לממשלה.⁶ לתמיכה זו יש משמעות אלקטוראלית כאשר יערכו הבחירות לפרלמנט. לצד זאת, יותר ויותר גורמים בקהילה הבינלאומית יסברו כי אין מנוס אלא לדבר עם הארגון ולהשלים עם מעמדו המיוחד של חזבאללה בלבנון ויראו בהשתלבותו בפוליטיקה את המפתח להתמתנותו. אין המדובר במגמה חדשה ובאירופה (בעיקר בצרפת) מדברים על כך מאז הנסיגה הסורית. ספק אם זו תהיה המגמה המרכזית בארצות הברית (אם כי גם שם נשמעים קולות ברוח זו)⁷ וזו לא תמהר לראות בחזבאללה חלק מהפתרון. משעה שחזבאללה יעמיק את כניסתו בשערי הדמוקרטיה הלבנונית ויהפוך לגורם כח לגיטימי מרכזי – יהיה קשה מאד לעקרו כארגון צבאי ובוודאי לא באמצעים דיפלומטיים.

מלחמת אזרחים – ברירת המחדל של לבנון?

לבנון נקלעה כבר עתה לסחרור של משברים פוליטיים שילכו ויחריפו ולא אחת מתעוררת התחושה בציבור הלבנוני שהמדינה נמצאת על סף מלחמת אזרחים. ברקע לכך, הרקורד ההיסטורי של לבנון והמתיחות העדתית הגואה – בעיקר בין הסונים לשיעים – שהגיעה לשיאה במהומות דמים בביירות ב-23 וב-25

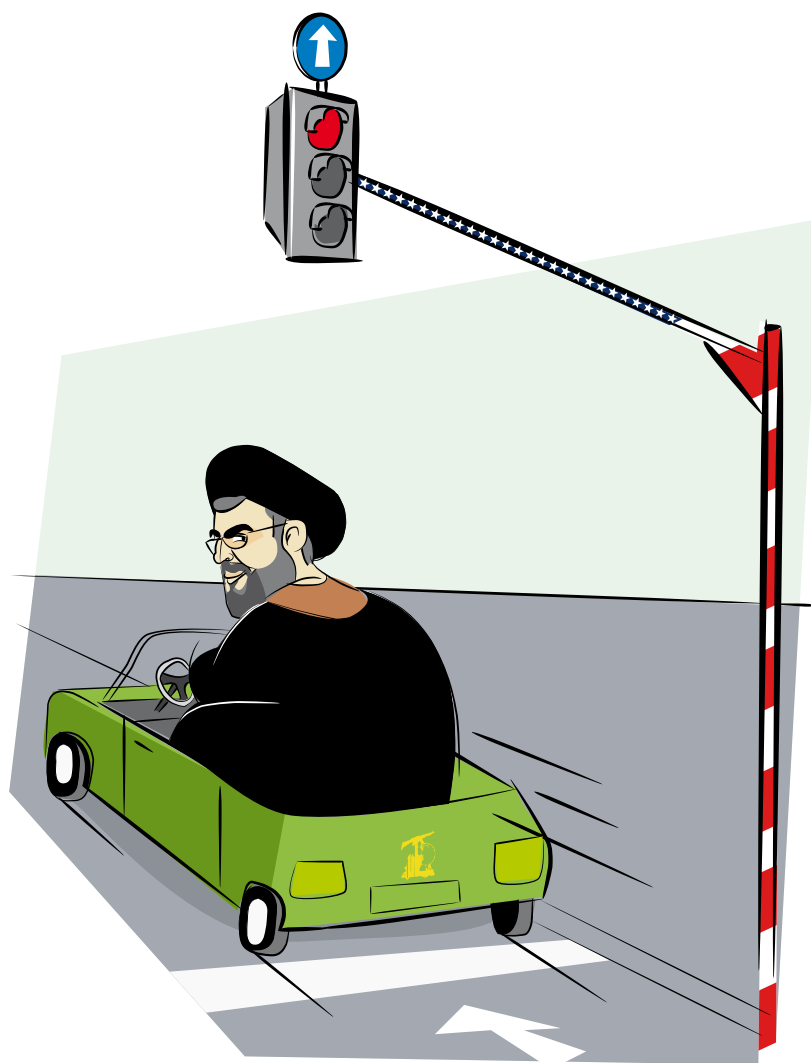
שהתגלתה הייתה – אורך נשימה פוליטי. קרי: לגיטימציה רחבה בלבנון להתמודד עם ישראל לאורך זמן ובדרכו שלו.

את הליקוי הזה חזבאללה מבקש לתקן ולהבטיח שלקראת העימות הבא עם ישראל הוא יהיה ערוך לא רק ברמה המבצעית, אלא גם ברמה הפוליטית – לוודא שאף ממשלה לא תתקע לו סכין בגב בעת עימות עם ישראל, כפי, שלטענתו, עשתה לו ממשלת סניורה.⁸ מבחינת הארגון, קיומו של איום ישראלי על לבנון ניצב בבסיס הלגיטימציה לדרישתו לשמור על נשקו וכל מי שקורא עליו תיגר נחשב לבוגד. לאור זאת, חזבאללה העתיק את המאמץ האסטרטגי העיקרי שלו לזירה הלבנונית הפנימית, תוך שהוא מציב לעצמו כמטרה את הפלת ממשלת סניורה והקמת ממשלה ידידותית יותר לארגון. בכלל זה, באמצעות הקדמת הבחירות לפרלמנט (האחרונות היו במאי-יוני 2005), מתוך בטחון, שהפעם "האופוזיציה" תנצח.

להתגוששות בין "האופוזיציה" בהובלת חזבאללה לבין "הקואליציה" בהובלת מחנה "ה-14 במאס" עשויות להיות שתי השלכות בעייתיות לישראל:

• שיתוק עבודת הממשלה שתביא לבלימת

תהליך בניית "הסדר החדש" בלבנון – גם אם תושג נוסחת פשרה שתיתן אורך נשימה לממשלת סניורה לפחות עד הבחירות, הרי שספק רב אם חזבאללה יסתפק בכך. חזבאללה לא יתקשה למצוא עילות לתקוף את "הקואליציה" ולהעלות תביעות שונות באופן שיעמיק את השיתוק הפוליטי והביצועי של ממשלת סניורה וכך הוא יוכל לטעון שהממשלה לא מתפקדת ויש להחליפה. כל פשרה שתושג היא בבחינת הפוגה שרק תדחה את התפרצות המשבר למועד אחר. מבחינת ישראל – השיתוק הפוליטי וחידוד המתחים הפנימיים עלול לבלום את מגמת עיצוב "הסדר החדש" בלבנון ואת יישום החלטה 1701. ממשלת לבנון לא תוכל לעשות הרבה מעבר למה שהיא עושה כיום. עדיין תהיה נוכחות של הצבא בדרום לאורך הגבול שיקפיד על שמירת

של אלימות פוליטית שנועדה להרתיע את יריביו ולהפעיל עליהם לחץ, אך לא מכוונת להפיל את לבנון לתהום ההידרדרות הפנימית. כפי שהומחש במהומות האחרונות – כשהסיר גולש חיבאללה גם יודע להוריד את גובה הלהבה.

עם זאת, חסמים אלה אינם מהווים ערובה למניעת החרפת האלימות הפוליטית, בשל כמה סיבות: המתיחות הפוליטית-עדתית לא תמיד ניתנת לריסון; קיומו של יותר מכח חמוש אחד במדינה שאינו כפוף למרות הממשלה ודיווחים על התחמשות של קבוצות פוליטיות שונות; קיומם של גורמים חיצוניים כמו סוריה שמעודדים הידרדרות כדי להפיל את ממשלת סניורה ושסבורים שמצב כזה עשוי לשרת את האינטרסים שלהם; בתוך לבנון יש גורמים שאין

ינואר 2007, שהזכירו ללבנונים רבים מראות מימי מלחמת האזרחים. תורם לתחושה זו השימוש התכוף בביטוי "מלחמת אזרחים" בשיח הפוליטי בלבנון כל אימת שסיעה פוליטית אחת רוצה לנגח את יריבתה. בפועל, ההגדרה של "מלחמת אזרחים" מתייחסת לצורות שונות של עימותים פנים-מדינתיים ברמת אלימות מאד גבוהה שאינה הולמת לעת עתה את המתרחש בלבנון.

בנוסף, אף שתיאורטית התנאים ההיסטוריים, הפוליטיים והחברתיים של לבנון הופכים אותה למדינה מועדת להידרדרות אלימה עד כדי מלחמת אזרחים, ישנם חסמים המונעים זאת לעת עתה:

- מאז סיום מלחמת האזרחים הקודמת עברה המערכת הפוליטית הלבנונית תהליך של התייצבות ואולי אף התבגרות בכל הנוגע להתמודדות עם משברים פנימיים, שהם כמעט חלק בלתי נפרד מסדר היום הפוליטי בלבנון. אמנם בלבנון שוררת רמה גבוהה של מתיחות פוליטית והיא נתונה להתפרצויות של אלימות פוליטית מעת לעת, אך זו לעת עתה מוכלת.

- קיימת הבנה בקרב מרבית גורמי הכח בלבנון, שבחוויה הקולקטיבית שלהם נרשמה מלחמת האזרחים האחרונה כאירוע טראומטי, שמלחמה כזו תמיט אסון על לבנון ובוודאי לא תשרת את האינטרסים של אף גורם. מכאן גם הקונצנזוס בדבר הצורך להימנע מהידרדרות כזו, שחזבאללה, הנהנה בלבנון מדימוי של מי שבכוחו למנוע או לחולל מלחמת אזרחים, שותף לו.

אמנם ככוח הפוליטי והצבאי המאורגן ביותר בלבנון עשוי חיבאללה לשרוד עימות פנימי, אולם הוא עלול לשחוק את כוחותיו בעימות כזה על חשבון המאבק בישראל; אין כל ערובה שהעדה השיעית תוסיף להתלכד סביבו כפי שקורה כעת; הוא יאבד לחלוטין את הלגיטימציה מבית במיוחד אם ייתפס כאחראי להידרדרות, יואשם בגרימת מלחמת אחים ויחשוף את לבנון להתערבות זרה. ההליכה על הסף של נצראללה, כן לוקחת בחשבון ממד מסוים

להשתלט פיזית על חלקים נרחבים של המדינה (הדרום, הבקאע). אלא שאת האפשרות הזו הוא שומר לתסריטים קיצוניים ביותר במסגרת המדינה הלבנונית לבדה או בסיוע גורמים זרים תכריז מלחמה על חזבאללה לצורך פירוקו מנשקו, או כתולדה אפשרית של מלחמת אזרחים.

קשה להניח שלחזבאללה יש אינטרס לזיום השתלטות צבאית על לבנון בנסיבות אחרות. תנאיה הייחודיים של לבנון כמדינה רב-עדתית, שקיומה ויציבותה תלויים באיזון עדתי, הופכים כל מהלך שבמסגרתו עדה אחת משתלטת על השאר למתכון בדוק לחוסר יציבות עד כדי הסתבכות במלחמת אזרחים ומכאן – לבלתי משתלם מבחינה פוליטית. במצב כזה הארגון יצטרך להשקיע את מרבית משאביו מול הזירה הפנימית על חשבון העימות עם ישראל.

אמנם באתוס האידיאולוגי של חזבאללה קיימת "הפנטזיה" של הפיכת לבנון לרפובליקה אסלאמית, אלא שהנהגת חזבאללה התנערה מכך בפומבי, שכן ברור לה שבנסיבות הקיימות לא מדובר במהלך פרקטי. אולי עוד כמה דורות אם וכאשר השיעים יהפכו לרוב אבסולוטי בלבנון.

• **השתלטות פוליטית הדרגתית** – ההנחה היא שבמסגרת חתירתו לנטרל את האיום עליו מבית, מעוניין חזבאללה לנהל את ענייני לבנון מאחורי הקלעים, בעיקר תוך התבססות על העדה השיעית כעורף פוליטי מוצק. זאת, במתכונת הדומה לאופן שבו סוריה שלטה בלבנון עד לנסיגתה – שילוב של ממשלת בובות תומכת בחזבאללה (ובסוריה) המשמרת את האיזון העדתי תוך הקרנת עוצמה מרתיעה.

חזבאללה חותר להגיע למצב זה לא באמצעות השתלטות צבאית/אלימה כי אם בהדרגה באמצעות שילוב של לחץ, איומים ותמרונים פוליטיים "לגיטימיים" (למשל בחירות פרלמנטריות) שיאפשרו לקואליציה מטעמו להשיג רוב בפרלמנט ולהקים ממשלה, שתגבה באופן מוחלט את חזבאללה בתור

להם מה להפסיד מהידרדרות פנימית – הפלסטינים וגורמי הג'האד העולמי שפורחים דווקא במדינות כושלות הנתונות בקונפליקט פנימי.

מבחינת ישראל הידרדרות פנימית בלבנון היא התפתחות מסוכנת שעלולה להגדיר מחדש את מהות האיום הנשקף מהזירה הצפונית. כשם שמלחמת האזרחים הקודמת צמצמה את האיום הפלסטיני בלבנון והמירה אותו באיום השיעי, הרי שגם אם לבנון תדרדר לעימות פנימי שיחליש את חזבאללה, אין ערובה לכך שדווקא מתוך הכאוס השלטוני לא יצמח איום חדש – בדמות גורמי הג'האד העולמי, שכבר עתה מרחיבים את פעולותיהם בלבנון, אם כי כרגע נראה שהיקף השפעתם מצומצם יחסית.

מעבר לכך, החלשות או התמוטטות הממשל המרכזי תסכל את מאמצי הנוכחיים של לבנון להיחלץ ממעמד המדינה הכושלת ללא יכולת לשמש ככתובת אחראית ובאופן שיהפוך אותה למוקד אזורי של חוסר יציבות. במצב כזה לא יישאר זכר למשטר החלטה 1701; סוריה תנסה לגשש את דרכה חזרה ללבנון כדי להשליט בה (כבעבר) סדר (מצב לא רצוי מבחינת חזבאללה) ואיראן תרחיב את השפעתה. לבנון עלולה לעבור תנודות דמוגרפיות שרק יגדילו עוד יותר את מספרם היחסי של השיעים – הואיל והנוצרים והסונים נוטים יותר להגר מלבנון.⁸ הבעיה הפלסטינית בלבנון עלולה להתפרץ וכ-400 אלף פליטים ידרשו לממש את זכות השיבה ויצטרפו, קרוב לוודאי, לצד הפועל נגד הממשלה שתתקשה לפקח עליהם.

השתלטות חזבאללה על לבנון

התפתחות נוספת שיכולה להתחולל בלבנון כתוצאה ממשבר פוליטי מתמשך היא האפשרות מרחיקת הלכת שחזבאללה ישתלט על המדינה, קרוב לוודאי בתמיכה סורית ואיראנית. המושג "השתלטות" עשוי להתייחס לשני מצבים:

• **השתלטות בכוח** – מבחינת היכולות חזבאללה מסוגל, בסיוע שותפים מתוך לבנון או מחוצה לה,

ארגון צבאי הנהנה מלגיטימציה להגן על לבנון. בהמשך, חזבאללה עשוי לנצל את הבסיס הפרלמנטרי הרחב לצורך שינויים חוקתיים מהותיים – להגדיר מחדש את חלוקת התפקידים בין העדות ולתת לעדה השיעית תפקידי מפתח בניהול המדינה ואולי אף לעגן את מעמדו של חזבאללה כ"התנגדות לגיטימית". דהיינו, ניסוח מחדש של הסכם ט'אף.

מבחינת חזבאללה מדובר בתסריט אידיאלי (אם כי סביר כי מימושו ייתקל בקשיים מצד יריביו הפוליטיים ואולי גם מצד חלק משותפיו): כלפי חוץ הדמוקרטיה העדתית נשמרת תחת חסות חזבאללה, הנהנה ממעמד דומיננטי ומלגיטימציה פנימית למעמדו כ"התנגדות" מול ישראל, מבלי שהוא נושא בעול הישיר של ניהול המדינה. כך, יתאפשר לארגון – בעידוד סוריה ואיראן – להחזיר את לבנון לחיק "ההתנגדות", לרוקן מתוכן את החלטה 1701, להתרחק מהמערב, לחדש את העימות עם ישראל לאורך הקו הכחול ולחזק את ההשפעה האיראנית והסורית במדינה.

תסריט זה הוא המסוכן ביותר מבחינת ישראל – ככל שמעמדו הפנימי של חזבאללה בלבנון יתבסס, כך יהיה קשה יותר לעקרו. לבנון תהפוך למוקד פעיל להפצת רעיון "ההתנגדות" לזירה הפלסטינית, לזירה העיראקית ואף מעבר לכך, באופן נרחב יותר מהמצב כיום. הצלחת חזבאללה להשתלט על לבנון עשויה להפוך למודל שגורמים רדיקלים נוספים באזור ירצו לאמץ. במציאות זו האפשרות לעימות נוסף בין ישראל לארגון תגבר באופן משמעותי.

האופציה הסורית – משענת קנה רצוף

באחרונה סוריה שוב בכותרות, אך לא רק בהקשר השלילי שמלווה בדרך כלל את ההתייחסויות כלפיה, אלא כגורם רלוונטי שביכולתו לתרום ליציבות במזרח התיכון שאף מושיט יד לישראל לשלום. הסורים מעודדים את הדימוי הזה ומנסים להנחיל את המסר לקהילה הבינלאומית, שהסרת הבידוד

שכפו עליה ארצות הברית ומדינות האיחוד האירופי תתרום ליציבות האזורית לאור קשריה של סוריה עם "ההתנגדות" בעיראק, בלבנון ובזירה הפלסטינית.⁹ ואכן, בזירה הבינלאומית יש הכרה שלסוריה השפעה לטוב ולרע על היציבות האזורית בכלל, ובלבנון בפרט. כך עולה מדו"ח המילטון-בייקר שמעניק לסוריה, לצד איראן, תפקיד מרכזי בייצוב האזור לא רק בהקשר העיראקי,¹⁰ וכך עולה "מהחזוירים" של גורמים בכירים במדינות האיחוד האירופי אחר דמשק ואף של סנטורים אמריקאים שביקרו בה במהלך דצמבר 2006.¹¹ עם זאת, העמדה הרשמית של וושינגטון לא השתנתה. היא ממשיכה לראות בסוריה מדינה סוררת ומזהירה אותה מפני מאמצים להפלת ממשלת סניורה.¹²

אלא שהגורם שמוצג כמי שיכול לסייע להרגעת המשבר בלבנון הוא גם אחד התורמים המרכזיים לחוסר היציבות: במהלך המשבר סוריה התייצבה מאחורי דרישות חזבאללה, עודדה אותו להסלים, ותרמה להסתה נגד ממשלת סניורה וזאת בהמשך לשורת פעולות הטרור ומעשי החתרנות שלה בלבנון והמשך הברחות הנשק למדינה. אך נשאלת השאלה: האם סוריה יכולה לשנות כיוון ולשחק תפקיד חיובי בלבנון?

אין ספק שסוריה יכולה לתרום להרגעת המשבר, אולם בנסיבות הקיימות אין להפריז בחשיבות תפקידה ורצוי להנמיך ציפיות ממנה לגבי התמורה שהיא יכולה לתת בהקשר הלבנוני. לכל היותר סוריה יכולה לנצל את קשריה הקרובים עם חזבאללה ועם גורמי כוח נוספים בלבנון על-מנת לסייע בפתרון מדיני או למתן את הפעילות החתרנית שלה. כל מהלך מעבר לכך מחייב את הנשיא בשאר אסד לשינוי מהותי שספק אם הוא בשל לקראתו.

ברקע לכך, החלשות ההשפעה הסורית על חזבאללה לאחר נסיגתה מלבנון לצד הידוק הקשר עם איראן.¹³ אמנם תיאורטית סוריה יכולה לסגור את הברז ולא לאפשר מעבר סיוע צבאי או אחר משטחה ללבנון ובכך לפגוע בציר "ההתנגדות".

לרלוונטיות אזורית. אין די בקריאות לחידוש תהליך השלום עם ישראל מבלי להציע תמורה אזורית ברורה. ואכן, עד כה סוריה הוכיחה כי היא יכולה לגרום יותר נזק מאשר תועלת. בהקשר הלבנוני הכדור במגרש שלה, אלא שהיא אינה מאותתת כי בכוונתה לנקוט צעדים כלשהם על-מנת לרצות את הזירה הבינלאומית ובמיוחד את ארצות הברית, שיעידו על הכרה בריבונותה ובעצמאותה של לבנון – למשל פתיחת שגרירות, או סימון הגבול בין שתי המדינות (מהלך שיקדם את הבירור לגבי מעמד חוות שבעא).

סיכום ומשמעויות

לאחר שלבנון ניסתה – מאז הנסיגה הסורית (אפריל 2005) – להיחלץ בסיוע בינלאומי ממעמדה כמדינה כושלת, הרי שהמבוי הסתום במשבר הפוליטי במדינה מטיל עננה כבדה באשר לסיכויי התייצבות של "סדר חדש" בה. במיוחד כל עוד חזבאללה משמר את עוצמתו וממקד את המאמץ האסטרטגי שלו לשינוי מאזן הכוחות בזירה הפנימית.

המערכה על לבנון רחוקה מכלל סיום וצפוי עוד מאבק ממושך בין המחנות. לעת עתה קואליציית ה-14 במארג נהנית מתמיכת הציבור בלבנון,¹⁶ בעולם הערבי-הסוני ובזירה הבינלאומית ובמיוחד מצד צרפת ומצד ממשל בוש, הרואה בקיומו של ממשל פרו-מערבי יציב בבירות, נדבך חשוב במערכה על הסדר האזורי. גורמים אלה אף הצליחו לגייס בוועידת התורמים הבינלאומית ללבנון סכום של 7.6 מיליארד דולר לטובת ממשלת סניורה.

אלא שתמיכה כלכלית, חומרית ומדינית בקואליציה היא רק צד אחד של המטבע. הצד השני – שלא מיושם – הוא ביצוע קפדני של החלטות מועצת הביטחון הנוגעות ללבנון – 1559 ו-1701 – ובמיוחד הסעיפים הנוגעים לפירוק המיליציות. אחרת אין תוחלת של ממש לכל ממשלה שתבקש ליישם "סדר חדש" בלבנון. התמקדות רק בצד האחד משולה לריקון מים מספינה טובעת, אך מבלי לסתום

בפועל, לסוריה אינטרסים עמוקים ומורכבים בלבנון שמימושם לאחר נסיגת כוחותיה תלוי במידה רבה בחזבאללה כסוכן השפעה מרכזי.¹⁴ כך, שמתקיימת פה תלות-הדדית ומפגש אינטרסים בין חזבאללה וטהראן לבין דמשק – שבהעדר אלטרנטיבות – סוריה לא תמהר לוותר עליו.

האפשרות שחזבאללה יפיל את ממשלת לבנון ויביא להקמת ממשלה פרו-סורית הולמת היטב את האינטרס הסורי, בין השאר, מאחר שממשלה כזו לא תשתף פעולה עם בית הדין הבינלאומי לשפיטת האחראים להתנקשות בחרירי ולבנונים נוספים. סוריה, החשודה העיקרית במעשים הללו, מייחסת חשיבות רבה לסיכול המהלך להקמת בית הדין הזה, ואל מול התמורה הדלה שהיא יכולה להציע בהקשר הלבנוני היא תדרוש מחיר מופקע – "ויתור" לסוריה לגבי בית הדין הבינלאומי והכרה במעמדה המיוחד בלבנון. בהקשר זה הבהירה מזכירת המדינה האמריקאית, שארצות הברית לא תסכים לעסקה עם סוריה במסגרתה ארצות הברית תתפשר על עתידה של לבנון תמורת אינטרסים אחרים.¹⁵

בכל מקרה, סוריה אינה ניצבת בפני לחץ משמעותי – או מנגד תמריץ חיובי – לשינוי התנהגותה בוודאי לא בסוגיות הנוגעות לאינטרסים המהותיים שלה בלבנון. אדרבא, היא מצויה, לשיטתה, בתקופה טובה יחסית – יותר ויותר גורמים בעולם המערבי מכירים ברלוונטיות שלה לפתרון המשברים במזרח התיכון (עיראק) ודו"ח המילטון-בייקר (גם אם נדחה כמדיניות רשמית) רק חיזק תחושה זו; הקואליציה האנטי-סורית של סניורה מעולם לא הייתה במצב קשה יותר; וגם שותפתה האסטרטגית – איראן – ניצבת איתן בפני הלחצים הבינלאומיים; בנוסף, חרב הסנקציות הכלכליות אינה כה נוראה – כל עוד יש לסוריה את הגב הרוסי והסיני.

כך או כך, הרוח הנושבת מכיוון וושינגטון היא שאם סוריה חפצה בהכרה במעמדה האזורי ובפתיחת שערי המערב כלפיה היא זו שצריכה לשלם את "דמי הרצינות" ולצקת תוכן של ממש בכוונותיה

את החור בדופן הספינה.

המציאות הנוכחית מציבה כבר עתה שלוש חלופות בפני לבנון, ושלושתן בעייתיות גם עבור ישראל. בתקופה הקרובה – שיתוק פוליטי מתמשך בד בבד עם החרפה במתיחות ובאלימות הפוליטית. המצב הזה פותח פתח לחלופה השנייה – הידרדרות פנימית. אפשרות נוספת ומרחיקת לכת היא שחזבאללה יצא מחוזק יותר מהמשבר באופן שישפר את סיכוייו להפוך לגורם הכח הדומיננטי במדינה ולבסס את לבנון כמוקד אזורי של רדיקליזם בהובלתו ובחסות איראנית וסורית.

האם ישראל יכולה להשפיע על המערכה על לבנון? בלימת הרדיקליזם שמחולל הציר המשולש דמשק-טהראן-חזבאללה, המאתגר את לבנון, מהווה אינטרס משותף לישראל, לעולם הערבי-הסוני ולזירה הבינלאומית, אלא שבמציאות הנוכחית יכולתה המעשית של ישראל להשפיע על המתרחש בלבנון מוגבלת למדי ועיקר העול מוטל על המערכת הבינלאומית. ישראל כמובן יכולה לתמוך מבחוץ בכל סוג של קואליציה בינלאומית לסייע לייצובה של לבנון, אלא שכל מעורבות מעבר לכך תעורר רגישות רבה בעולם הערבי ובלבנון גופא. מספר הערות בהקשר הזה:

• למתיחות הפנימית בלבנון יש זווית ישראלית מאד חדה, שעל ישראל להיות מודעת לה: ב"תיק הראיות" שבונה חזבאללה נגד קואליציית ה-14 במאסר מובלטת במיוחד השותפות לכאורה בינה לבין ישראל וארצות הברית, הן במהלך מלחמת לבנון השנייה והן סביב המשבר הנוכחי, המוצג על-ידי חזבאללה כשלב השני של המערכה נגדו. לפיכך, כל סוג של התערבות ישראלית תנוצל על ידי חזבאללה כעילה נוספת לדרוש את הדחת הממשלה ותתרום להעמקת הקיטוב במדינה. בנוסף, כל תקרית צבאית או התלקחות לאורך הגבול – עלולה להיות מנוצלת על-ידי חזבאללה כראייה לכישלון צבא לבנון להרתיע את ישראל ומכאן הדרך תהיה קצרה לדרוש ולחזור לקחת את ענייני בטחונה של לבנון לידי ולקבוע כללי

משחק חדשים לעימות עם ישראל.

• סוגיית המחוות כלפי לבנון – הקהילה הבינלאומית מצפה מישראל לבצע מחוות כלפי ממשלת סניורה במסגרת יישום החלטה 1701 ובטענה כי הדבר יחזק אותה. בכלל זה הפסקת הטיסות מעל לבנון, או נכונות מצד ישראל להגיע לפתרון לטובת לבנון בסוגיית שבעא. ספק רב אם מחוות כאלה יעניקו לממשלה יתרון משמעותי מול האתגר האמיתי שהיא ניצבת בפניו – חזבאללה. לכל היותר הדבר יציג את ישראל באור חיובי בעיני הזירה הבינלאומית. שהרי לא מהסיבה הזו חזבאללה פועל להחלפת השלטון במדינה. מהלך כזה ייתפס (ובצדק) ע"י חזבאללה כמכוון נגדו והוא יאיץ את מאמציו לנטרל את האיום.

• האופציה הסורית – גם אם ישראל תקבל את הצעת דמשק לחידוש המשא ומתן המדיני ואף תגיע להסכם שלום עמה, התמורה בהקשר הלבנוני תהיה דלה במקרה הטוב, ומאוחרת מדי – במקרה הגרוע. הנדוניה הסורית בהקשר הלבנוני בעידן בשאר אסד הרבה יותר מצומצמת מזו שיכלה ישראל להשיג בעידן אסד האב. בהעדר נוכחות שם יכולתה (וגם רצונה) לנטרל את מהלכי חזבאללה, ובכך להסתכן בקונפליקט עם איראן, היא מוגבלת.

במידה ויכשלו המאמצים הבינלאומיים והאזוריים למצוא פתרון מדיני למשבר, על ישראל יהיה לקחת בחשבון את האפשרות לשינוי לרעה בסטטוס-קוו בלבנון, באופן שיחולל תמורה שלילית עמוקה בסביבתה האסטרטגית, במיוחד אם חזבאללה יתחזק ויהפוך לגורם הכח הדומיננטי בלבנון (בזיקה כמובן להתפתחויות בזירה האזורית והבינלאומית). או אז ישראל עלולה למצוא עצמה בין שני שחקנים – חמאס מדרום וחזבאללה מצפון – המקיימים ביניהם זיקה הדדית, נהנים מפטרונים משותפים וחולקים את דוקטרינת "ההתנגדות" ואת התפיסה השוללת את קיומה של מדינת ישראל. לאור זאת, ראוי כבר עתה לבחון (ועדיף עם ארצות הברית) דרכי פעולה ברמה המדינית והאופרטיבית נוכח תרחיש

**גם אם ישראל
תקבל את הצעת
דמשק לחידוש
המשא ומתן
המדיני ואף תגיע
להסכם שלום
עמה, התמורה
בהקשר הלבנוני
תהיה דלה
במקרה הטוב,
ומאוחרת מדי
– במקרה הגרוע.**

מפלגתו של עוון נהנית מתמיכה רחבה ברחוב הנוצרי (ע"פ סקרים כ-50 אחוז) באופן שיצר פיצול בקרב הנוצרים בלבנון.

Robert Grenier, **If You Love Lebanon, Set It Free**, *New York Times*, December 17, 2006. online at: http://www.nytimes.com/2006/12/17/opinion/17grenier.html?_r=1&oref=slogin&pagewanted=print

Gregory Katz, **The Silent Exodus Vanishing Christians of the Mideast**, *Houston Chronicle* Dec. 24, 2006 on line at: <http://www.chron.com/dispatch/story.mpl/world/4424050.html>

Richard Beeston, and Hugh Macleod, **"We have conditions too, say Iran and Syria"**, *The Times*, November, 15, 2006

James A. Baker, III, and Lee H. Hamilton, **The Iraq Study Group Report**, (New York, 2006) p. 51
"Kerry, Dodd Meet With Syrian President", *Associated Press*, Dec 21, 2006.

David E. Sanger and Michael Slackman, **U.S. Reports Plot To Topple Beirut Leaders**, *"New York Times"*, November 2, 2006; **Rice: Syria Still Trying to Topple Saniora**, *naharnet*, Jan. 13, 2007.

בשאר אסד, אולי על מנת להנמיך ציפיות, הודה בראיון לעיתון האיטלקי "לה-רפובליקה" (15 דצמבר 2006) שאמנם לסוריה יש השפעה על הארגון, אך אין המשמעות שהארגון יקשיב לסוריה אם היא תפעל בניגוד לאינטרסים שלו. המקור:

<http://www.repubblica.it/2006/11/sezioni/esteri/medio-oriente-26/parla-assad/parla-assad.html>

Mona Yacoubian, **Syria's Role in Lebanon: USIPeace Briefing: U.S. Institute of Peace**, November 2006. on line at: http://www.usip.org/pubs/usipeace_briefings/2006/1109_syria_lebanon.html

AFP, Dec 12, 2006.

מסקר שנערך בראשית דצמבר 2006 על-ידי Beirut Center for Research and Information עולה כי 83% מהסונים ו-90% מהדרוזים תומכים בממשלה. מנגד 94% מהשיעים טוענים כי הממשלה איבדה את הלגיטימציה החוקתית שלה ואילו הנוצרים מפוצלים והם נחלקים ל-50% בעד הממשלה ו-50% נגד. ראה: <http://www.beirutcenter.info/default.asp?ContentID=705&menuID=46>

כזה. בכל מקרה האופציה לעימות צבאי נוסף עם חזבאללה תמיד תהיה על הפרק.

הערות

1 כך, לדברי מחמוד קומאטי סגן ראש המועצה המדינית של חזבאללה, "בתום המלחמה לא הייתה לנו ברירה אלא לדרוש ערובה שתעניק לנו כח מתוקף החוקה והחוק". 16 דצמבר 2006. www.naharnet.com

ניתוח יסודי של המניעים של חזבאללה סביב המשבר בלבנון ראה אצל:

Amal Saad-Ghorayeb, **In Their Own Words: Hizbollah's Strategy in the Current Confrontation**, Policy Outlook, *Carnegie Endowment for International Peace*, Jan 2007.

2 למעט תקרית ירי יחידה עד כה בין צה"ל לבין צבא לבנון ב-7 פברואר.

3 כחלק מהמאבק על הנרטיב "הפטריוטי" בלבנון וכהצדקה למהלכים נגד ממשלת סניורה טען נצראללה כי ממשלה זו מצויה בחזית אחת עם ישראל וארצות הברית נגד "ההתנגדות". באחד מנאומיו (12 דצמ' 2006) "חשף" נצראללה כי גורמים בקואליציה הם אלה שיזמו את המלחמה על מנת להביא לפירוק חזבאללה מנשקו. המקור – אתר חזבאללה:

<http://www.moqawama.org/english/amenspeeches.php?filename=20061213175255148>

4 כך מכונה גוש הרוב בפרלמנט ובממשלה המורכב ממפלגות ואישים פוליטיים נוצרים, דרוזים וסונים, שהובילו לאחר ההתנקשות בראש הממשלה לשעבר רפיק אלחריירי מאבק ציבורי נרחב ליציאת הסורים מלבנון.

5 בהקשר זה חשף (5 פברואר 2007) צה"ל זירת מטענים סמוך לגבול באזור אביבים שהונחו בתקופה האחרונה בידי חזבאללה. הארץ, 6 פברואר, 2007.

6 מנהיג "התנועה הפטריוטית החופשית" הגנרל הנוצרי-מארוני מישל עוון, ניהל עד לחזרתו ללבנון לאחר 15 שנות גלות מאבק פוליטי נגד הנוכחות הסורית בלבנון. ב-6 פברואר 2006 חתם על מזכר הבנה עם חזבאללה ומאז הפך לבן ברית פוליטי של הארגון, חרף השוני בהשקפותיהם (עוון תומך בפירוק חזבאללה מנשקו במסגרת דיאלוג לאומי).